

Έμφυλος διαχωρισμός, σχολικός εκφοβισμός και θυματοποίηση στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής στην Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη δημοτικού.

Νεοχωρίτου, Κ., Αντωνιάδου, Ν.*

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η φυσική αγωγή διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη μάθηση και τη γνωριμία των μαθητών/τριών με τα αθλήματα. Ο διαχωρισμός και η κατηγοριοποίηση των αθλημάτων ως διδακτικά αντικείμενα στο αναλυτικό πρόγραμμα, βάσει των χαρακτηριστικών αρρενωπότητας, ενδέχεται να συμβάλει στην εκδήλωση φαινομένων εκφοβισμού, αλλά οι σχετικές έρευνες είναι περιορισμένες. Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας ήταν η διερεύνηση των εμπειριών εκφοβισμού και θυματοποίησης μαθητών/τριών Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού καθώς και της σχέσης αυτών με τον έμφυλο διαχωρισμό στα διδακτικά αντικείμενα του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής. Στην έρευνα συμμετείχαν 120 μαθητές/τριες, Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού, συμπληρώνοντας δομημένο, ανώνυμο ερωτηματολόγιο πολλαπλών κλιμάκων. Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε η ύπαρξη έμφυλου διαχωρισμού στα διδακτικά αντικείμενα της Φυσικής Αγωγής. Επίσης, προέκυψε ύπαρξη εκφοβιστικών φαινομένων και θυματοποίησης, τόσο στο σχολικό περιβάλλον, όσο και στο μάθημα Φυσικής Αγωγής, με συχνότερη εμπλοκή αγοριών στον σωματικό και λεκτικό εκφοβισμό. Τα αποτελέσματα της γραμμικής παλινδρόμησης κατέδειξαν ότι βασικός προβλεπτικός παράγοντας του εκφοβισμού και της θυματοποίησης στη Φυσική Αγωγή είναι η αντίστοιχη συμπεριφορά στο σχολικό πλαίσιο. Τα συμπεράσματα που εξήχθησαν εκ των αποτελεσμάτων της έρευνας, μπορούν να βοηθήσουν στην βελτίωση του αναλυτικού προγράμματος σπουδών της Φυσικής Αγωγής, στην προσαρμογή του μαθήματος από τους εκπαιδευτικούς, στον εντοπισμό και την πρόληψη των φαινομένων αυτών.

Λέξεις κλειδιά: Έμφυλος διαχωρισμός, εκφοβισμός, θυματοποίηση, Φυσική Αγωγή, μαθητές/τριες, διδακτικά αντικείμενα, αθλήματα.

Εισαγωγή

Τα ζητήματα που αφορούν το φύλο έχουν εξεταστεί από πολλές έρευνες και σε πολλές διαστάσεις, όπως του έμφυλου διαχωρισμού στην εκπαίδευση, την εργασία και τον αθλητισμό. Η πλειονότητα αυτών έχει ασχοληθεί με ζητήματα που αφορούν στους ρόλους των δύο φύλων και συγκεκριμένα την κοινωνικοποίηση, τη σχολική απόδοση, την αυτοαντίληψη, τις ταυτότητες, την ανισότητα κ.α. Στις περισσότερες έρευνες που αφορούν τη διαμόρφωση στερεοτυπικών πεποιθήσεων για τον ρόλο των φύλων, ο ηλικιακός πληθυσμός-στόχος είναι κυρίως ο εφηβικός. Λιγότερες έρευνες έχουν ασχοληθεί με την παιδική ηλικία, κατά την οποία αναδεικνύεται να πραγματοποιείται η διαμόρφωση

φυλετικών στερεοτύπων από τα προσλαμβανόμενα ερεθίσματα του οικογενειακού, σχολικού και ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος (Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, 2007).

Επιπλέον, πλήθος μελετών έχει διερευνήσει τον σχολικό εκφοβισμό στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τις μορφές, τα αίτια του φαινομένου, την πρόληψη και την αντιμετώπισή του. Μεταξύ των μαθητών/τριών που φοιτούν στο Δημοτικό Σχολείο, το φαινόμενο φαίνεται να παρατηρείται συχνότερα στις δύο τελευταίες τάξεις, ηλικίες κατά τις οποίες εμφανίζονται ισχυρές στερεοτυπικές αντιλήψεις για το κοινωνικό ρόλο του φύλου (Σοχωράκη, 2013). Το φαινόμενο του εκφοβισμού, ενδέχεται να συνδέεται με φυλοτυπικές απόψεις των μαθητών/τριών, όπως εκδηλώνονται για παράδειγμα στα πλαίσια αθλητικών δραστηριοτήτων Volk & Lagzdins, 2009). Εξαιτίας της σημασίας μελέτης του θέματος, αλλά και της σπάνιας διερεύνησης του, η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση της σχέσης του εκφοβισμού με τις φυλοτυπικές απόψεις των μαθητών/τριών Ε' και Στ' Δημοτικού για τα διδακτικά αντικείμενα (αθλήματα) της Φυσικής Αγωγής (ΦΑ).

Έμφυλος διαχωρισμός, στερεότυπα και προκαταλήψεις του ρόλου των φύλων

Η διερεύνηση θεμάτων που αφορούν τα δύο φύλα στο κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον είναι εκτεταμένη και αποτυπώνεται μέσα από πλήθος ερευνών, άρθρων και επιστημονικών εγχειριδίων. Έμφυλος διαχωρισμός ορίζεται το φαινόμενο κατά το οποίο η κοινωνία δημιουργεί διακριτές έμφυλες κατηγορίες, διαχωρίζει τους ανθρώπους σύμφωνα με αυτές και οργανώνει σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους, με βάση τις διαφορές που σχετίζονται με το φύλο του (Ridgeway, 2011).

Τα στερεότυπα είναι ένα άθροισμα κοινών γενικευμένων χαρακτηριστικών που αποδίδονται σε ένα σύνολο, μία ομάδα ή μία κοινότητα μεροληπτικά και σχολαστικά (Γερογιάννης, 2006). Τα παραδοσιακά έμφυλα στερεότυπα, δηλαδή, οι ευρέως αποδεκτές αντιλήψεις που διέπουν την λειτουργία των φύλων στα πλαίσια του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος στο οποίο ζουν, είναι αποδεκτά από τα άτομα σε ένα κοινωνικό σύνολο ασχέτου ηλικίας, φύλου και μορφωτικού επιπέδου και παρουσιάζουν αντοχή και σταθερότητα στο πέρασμα του χρόνου (Fries-Britt & Turner, 2001). Στα ανδρικά στερεότυπα συμπεριλαμβάνονται χαρακτηριστικά, όπως δύναμη, γενναιότητα, ανεξαρτησία, επιθετικότητα και ανταγωνιστικότητα, ενώ στα γυναικεία η αδυναμία, η ευγένεια, η πραότητα και οι καλοί τρόποι. Κατά συνέπεια, ένα χαρακτηριστικό όπως η δυναμικότητα αξιολογείται θετικά για το αντρικό φύλο, ενώ αρνητικά για το γυναικείο. Τα έμφυλα στερεότυπα, παρά την κοινωνική εξέλιξη, τις αλλαγές και τη πρόοδο σε ό,τι αφορά την ισότητα των δύο φύλων και τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία εξακολουθούν να επικρατούν (Μαραγκουδάκη, 2001). Όσον αφορά τα παιδιά σχολικής ηλικίας, αναδεικνύεται ότι η πλειοψηφία αυτών διατηρεί παραδοσιακές αντιλήψεις για τον κοινωνικό ρόλο του φύλου (Σοχωράκη, 2013).

Έμφυλος διαχωρισμός στον αθλητισμό και στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής

Σύμφωνα με την Γρηγορίου (2011), παρά το νομοθετικό πλαίσιο περί ισότητας, εξακολουθούν να υφίστανται πολλά εμπόδια για το γυναικείο φύλο στον αθλητισμό και στη φυσική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα, ο αθλητισμός θεωρείται παραδοσιακά ανδρικό πεδίο (Κοϊνυλά, 2001) και παρά την εξέλιξη των κοινωνικών δομών, οι γυναίκες εξακολουθούν να νιώθουν άβολα κατά τη συμμετοχή τους σε αθλήματα στα οποία κυριαρχεί το αντρικό φύλο (Mirsafian, Dóczy, & Mohamadinejad, 2014). Τα αθλήματα και τα αθλητικά καθήκοντα διακρίνονται σε «ανδρικά» και «γυναικεία», με τα πρώτα να προάγουν το ανδρικό πρότυπο (επιθετικότητα, δύναμη, ισχύ, αγωνιστικό πνεύμα) και τα δεύτερα την θηλυκότητα (χάρη και ομορφιά) (Κοσκερίδου, 2010; Κοϊνυλά, 2001; Postow, 1980; Χρόνη, 2006). Σύμφωνα με τους Wiley, Shaw, & Havitz (2000), η ενασχόληση των γυναικών με τον

αθλητισμό επηρεάζεται από τις παραπάνω κυρίαρχες απόψεις σχετικά με την καταλληλότητα του αθλήματος βάση του φύλου.

Αντίστοιχα, το Ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών της Φυσικής Αγωγής (ΦΑ) και τα διδακτικά του αντικείμενα δεν απευθύνονται ισότιμα στα δύο φύλα. Σύμφωνα με την κατάταξη αθλημάτων σε σχέση με το φύλο (Κοϊνιούλα, 1995), τα αθλητικά αντικείμενα που διδάσκονται βάση του αναλυτικού προγράμματος στις Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού, χωρίζονται ως: ανδρικά (ποδόσφαιρο, χειροσφαίριση, άλματα, ρίψεις), γυναικεία (χορός και ενόργανη γυμναστική), και ουδέτερα (καλαθοσφαίριση, πετοσφαίριση, δρομικά).

Σχολικός Εκφοβισμός και Θυματοποίηση

Ο εκφοβισμός αφορά μια εσκεμμένη και επαναλαμβανομένη βίαιη συμπεριφορά εκ μέρους ενός ισχυρού μαθητή/τριας προς έναν πιο αδύναμο και ενδέχεται να εκφραστεί λεκτικά, σωματικά, διαπροσωπικά, ή με τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (Τσιάντης, 2011). Ο Olweus (1993) διακρίνει τις εκφοβιστικές συμπεριφορές σε άμεσες (σωματικός και λεκτικός τύπος) και έμμεσες (κοινωνικός τύπος), με τις πρώτες να αφορούν ευθείες και ανοιχτές επιθέσεις του θύτη προς το θύμα και τις δεύτερες περισσότερο συγκαλυμμένες. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι έμμεσες συμπεριφορές εκφοβισμού είναι περισσότερο δυσδιάκριτες, δυσκολότερα αναγνωρισμένες και λιγότερο αποδεκτές ως εκφοβιστικές (Bright, 2005).

Οι σχετικές έρευνες αναδεικνύουν πλήθος παραγόντων επικινδυνότητας, οι οποίοι διακρίνονται σε ατομικούς και περιβαλλοντικούς. Αν και το φαινόμενο του εκφοβισμού διερευνήθηκε με σχετική καθυστέρηση στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια υπάρχει έντονη ερευνητική ενασχόληση και έχουν αναγνωριστεί οι επιπτώσεις του αλλά και παράγοντες που συνδέονται με την εμφάνιση του (Antoniadou & Kokkinos, 2013).

Έμφυλος διαχωρισμός και εκφοβισμός στον αθλητισμό και στη Φυσική Αγωγή

Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση του Connell (2008) αναδεικνύεται ότι ο αθλητισμός και η ΦΑ αποτελούν πεδίο διακρίσεων φύλου, καθώς σε πολλά αθλήματα είναι σημαντικές οι σωματικές επιδόσεις, η φυσική αντιπαράθεση και η νόμιμη βία, οι οποίες συνδέονται παραδοσιακά με τον ανδρισμό. Σε αυτό το πλαίσιο, τυχόν αδύναμες συμπεριφορές είναι δακτυλοδεικτούμενες, ενώ μαθητές/τριες με χαμηλές επιδόσεις, ιδιαιτερότητες ή που ανήκουν στο γυναικείο φύλο αποκλείονται από αθλήματα που χαρακτηρίζονται ως ανδρικά (Clark & Paechter, 2007). Ενδεικτικά, παλιότερη έρευνα του Portman (2003), είχε φανερώσει ότι μαθητές/τριες Δημοτικού με μειωμένες φυσικές δεξιότητες δεχόντουσαν σωματική και λεκτική παρενόχληση, ενώ σε έρευνα του Γερακού (2018) αναφέρεται ότι οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί ΦΑ πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δήλωσαν ότι στο μάθημα τους εκφοβίζονται συχνότερα τα παχύσαρκα παιδιά και αυτά με ελλειπίες κινητικές δεξιότητες.

Αντίστοιχα, η έρευνα των Clark και Paechter (2007), η οποία διεξήχθη μεταξύ μαθητών/τριών ηλικίας 10-11 ετών που φοιτούσαν σε Δημοτικά Σχολεία της Αγγλίας, αφορούσε τη συμμετοχή μαθητών/τριών με ελλειπίες δεξιότητες σε αθλήματα στα οποία παραδοσιακά επικρατεί έμφυλος διαχωρισμός (π.χ., ποδόσφαιρο). Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν έμφυλο διαχωρισμό μέσα στο γήπεδο, με τα αγόρια να θεωρούν ότι έχουν αποκλειστικό δικαίωμα στη χρήση του, αναγνωρίζοντας το ποδόσφαιρο ως καθαρά ανδρικό άθλημα. Σύμφωνα με τους ερευνητές, το ποδόσφαιρο θεωρείται δυναμικό, σκληρό και τραχύ παιχνίδι, με αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται η συμμετοχή των αδύναμων και αδέξιων αγοριών, καθώς και των κοριτσιών, τα οποία έχουν χαμηλό

κίνητρο για συμμετοχή στο άθλημα λόγω της αντίθεσής του με παραδοσιακά θηλυκά χαρακτηριστικά. Η συμμετοχή των κοριτσιών στο παιχνίδι πραγματοποιείται συχνά με την προτροπή ή παρέμβαση του καθηγητή ΦΑ. Σε αντίστοιχη έρευνα που πραγματοποίησε η Hallett (2014) αναφορικά με την ενασχόληση των μαθητών/τριών με παραδοσιακά στερεοτυπικά ανδρικά αθλήματα μεταξύ μαθητριών 7-16 ετών στην Αγγλία, αναδείχθηκε μειωμένη συμμετοχή των κοριτσιών για παρόμοιους λόγους. Εντούτοις, πρόσφατη έρευνα παρουσιάζει αντικρουόμενα ευρήματα (Elliott, Bevan, & Litchfield, 2019), αναδεικνύοντας ότι τα κορίτσια σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες αρχίζουν να εμφανίζουν αυξημένη συμμετοχή στο ποδόσφαιρο. Παρ' όλα αυτά, στην Ελλάδα υπάρχει έλλειψη ερευνών για ζητήματα φύλου και αθλητισμού, αλλά από τις περιορισμένες διαθέσιμες έρευνες αναδεικνύεται ότι οι αντιλήψεις δεν έχουν αλλάξει σημαντικά. Ενδεικτικά, σε πρόσφατη μεταπτυχιακή έρευνα της Μαλλιωτάκη (2020), τα αποτελέσματα ανέδειξαν ότι «υπάρχουν ακόμα και σήμερα κοινωνικά στερεότυπα που συνδέονται με ζητήματα φύλου και αθλητισμού χαρακτηρίζοντας κάποια σπορ, όπως το ποδόσφαιρο, ως 'κατάλληλα ή μη' ή 'ανδρικά' και 'γυναικεία'» (σελ. 5).

Οι Volk και Lagzdins (2009), μέσα από την έρευνα τους που διεξήχθη σε δείγμα 69 κοριτσιών 12-15 ετών, εντόπισαν ότι ενδέχεται να διατρέχουν κίνδυνο αποκλεισμού εξαιτίας του φύλου τους. Συγκεκριμένα, υιοθετώντας αθλητική συμπεριφορά που παραδοσιακά θα χαρακτηριζόταν ως ανδρική (ανδροπρεπής), οι αθλήτριες βρίσκονται σε αυξημένο κίνδυνο σχολικής θυματοποίησης από άλλα κορίτσια. Άλλες έρευνες επιβεβαιώνουν ότι η σωματοδομή των αθλητών, το άθλημα ενασχόλησης και η απόδοσή τους, συνδέεται με λεκτικό εκφοβισμό (π.χ., προσβλητικούς χαρακτηρισμούς σχετικά με το φύλο τους) (Hurley & Mandingo, 2010; Scraton, Caudwell, & Holland, 2005). Αξίζει να σημειωθεί ότι τέτοιου τύπου επαναλαμβανόμενα πειράγματα συχνά δεν εκλαμβάνονται από τους αποδέκτες ως αστεϊσμοί, αλλά αντίθετα προκαλούν αρνητικά συναισθήματα (π.χ. ντροπή, αμηχανία), πληρώντας τα κριτήρια του εκφοβισμού (Crocker, Eklund, & Kowalski, 2000).

Μέσα από την έρευνα της Λιάκου (2009), αναδεικνύεται η ύπαρξη συμπεριφορών εκφοβισμού και θυματοποίησης στο μάθημα της ΦΑ μεταξύ μαθητών/τριών Ε' και Στ' Δημοτικού, με συχνότερο τον λεκτικό και ψυχολογικό τύπο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας των Hurley και Mandingo (2010), τα κορίτσια συμμετέχουν συχνότερα σε περιστατικά έμμεσου εκφοβισμού στο μάθημα της ΦΑ (αποκλεισμός, κουτσομπολιό). Συγκεκριμένα, τα κορίτσια που βίωσαν εκφοβισμό δήλωσαν ότι δεχόντουσαν αρνητικά σχόλια και αποκλεισμό από τις ομάδες, εξαιτίας ελλιπών αθλητικών δεξιοτήτων. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, οι εκφοβιστικές συμπεριφορές αποτέλεσαν αρνητικό κίνητρο για την συμμετοχή μαθητών/τριών με ελλιπείς αθλητικές δεξιότητες στο μάθημα της ΦΑ. Σε αυτή την κατεύθυνση κινούνται και ευρήματα άλλων ερευνών που καταδεικνύουν ότι το φαινόμενο του εκφοβισμού κατά τη διάρκεια του μαθήματος της ΦΑ, ενέχει σημαντικές επιπτώσεις στα κίνητρα συμμετοχής των μαθητών/τριών σε αυτό. Ενδεικτικά, η έρευνα του Jachyra (2016), η οποία διεξήχθη σε μαθητές/τριες ηλικίας 4-14 ετών από τον Καναδά, ανέδειξε πως ο αποκλεισμός, ο χλευασμός και ο εκφοβισμός από συμμαθητές/τριες και καθηγητές/τριες ΦΑ αποτρέπουν τους/τις μαθητές/τριες να συμμετάσχουν στο μάθημα και τους ωθούν σε απάθεια και αδιαφορία.

Σε ότι αφορά τη σχέση του εκφοβισμού στη ΦΑ με τον έμφυλο διαχωρισμό, σχετικές έρευνες δεν ανευρέθηκαν στην ελληνική βιβλιογραφία. Παρ' όλα αυτά, συναφείς έρευνες αναδεικνύουν ότι μαθητές/τριες που εκλαμβάνονται από τους/τις συμμαθητές/τριες τους ως έχοντες χαρακτηριστικά αντίθετα προς το φύλο τους, είναι πιθανότερο να βιώσουν σχολικό εκφοβισμό (Γερακός, 2018).

Σκοπός και Ερευνητικά Ερωτήματα

Η συγκεκριμένη έρευνα, αποσκοπεί στη διερεύνηση των εμπειριών εκφοβισμού και θυματοποίησης των μαθητών/τριών Ε' και ΣΤ' Δημοτικού και της σχέσης αυτών με τον έμφυλο διαχωρισμό στα διδακτικά αντικείμενα του μαθήματος της ΦΑ. Πιο αναλυτικά εξετάζονται τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα :

1. Παρατηρούνται συμπεριφορές εκφοβισμού και θυματοποίησης στο σχολείο και στο μάθημα της ΦΑ και με ποια μορφή;
2. Διαφοροποιούνται οι μέσοι όροι ως προς το φύλο στις υπό διερεύνηση μεταβλητές (έμφυλος διαχωρισμός, εκφοβισμός);
3. Από ποιες μεταβλητές προβλέπεται ο εκφοβισμός και η θυματοποίηση στη ΦΑ;

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν 120 μαθητές/τριες, 60 αγόρια (50%) και 60 κορίτσια (50%), που φοιτούσαν σε Δημοτικά σχολεία της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Β' Αθήνας. Όσον αφορά την τάξη φοίτησης των συμμετεχόντων, 45 (20 αγόρια και 25 κορίτσια) φοιτούσαν στην Ε' τάξη (37,5%) και 75 (40 αγόρια και 35 κορίτσια) στην Στ' (62,5%). Στους/στις μαθητές/τριες εξηγήθηκε αναλυτικά ο σκοπός και η διαδικασία απάντησης του ερωτηματολογίου, η εθελοντική συμμετοχή τους στην διαδικασία, η εξασφάλιση της ανωνυμίας τους και η οικειοθελής, ανά πάσα στιγμή που θα το επιθυμήσουν, αποχώρησή τους από την διαδικασία αυτή. Κανείς μαθητής/τρια δεν αρνήθηκε τη συμμετοχή στην έρευνα.

Ερωτηματολόγια

Όσον αφορά τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων, ζητήθηκε να συμπληρωθεί το φύλο και η τάξη φοίτησης. Ακολούθως, παρατέθηκαν προς συμπλήρωση, οι ακόλουθες κλίμακες:

Σχολική θυματοποίηση και θυματοποίηση στη ΦΑ

Αξιοποιήθηκαν οι κλίμακες που αφορούν τον εκφοβισμό και τη θυματοποίηση από το “The bullying in sport questionnaire (BSQ)” (Evans, Adler, MacDonald, & Cote, 2016). Η συγκεκριμένη κλίμακα αναφέρεται σε συμπεριφορές που παρατηρούνται στα πλαίσια αθλητικής ομάδας (sports), ενώ για τις ανάγκες της έρευνας έγινε τροποποίηση στις οδηγίες ώστε οι μαθητές/τριες να απαντήσουν για συμπεριφορές που παρατηρούνται στα πλαίσια του μαθήματος ΦΑ (π.χ., στις ερωτήσεις η λέξη «συμπαίκτης», αντικαταστάθηκε με τη λέξη «συμμαθητές/τριες» και η έκφραση «αθλητική ομάδα» με την λέξη «μάθημα»). Κάθε κλίμακα αποτελείται από δύο γενικές ερωτήσεις, που αφορούν τη συχνότητα (εκφοβισμού ή θυματοποίησης αντίστοιχα) στο σχολείο και στο μάθημα της ΦΑ, ενώ ακολουθούν 15 ερωτήσεις που αφορούν τη συχνότητα σωματικών, λεκτικών, κοινωνικών και διαδικτυακών συμπεριφορών σχετικά με το μάθημα της ΦΑ. Οι απαντήσεις δίνονται σε πενταβάθμια κλίμακα Likert (1= *Καμία φορά* έως 5= *Αρκετές φορές την εβδομάδα*). Ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's α της κλίμακας κυμάνθηκε σε προηγούμενη έρευνα από $\alpha = .82$ έως $.91$ (Evans et al., 2016).

Έμφυλος διαχωρισμός στα διδακτικά αντικείμενα της ΦΑ

Χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα «The Physical Activity Stereotyping Index (PASI)», μέσω της οποίας παρουσιάζονται στον/στην μαθητή/τρια αθλητικά αντικείμενα (με τη χρήση κειμένου και

εικόνας) (Ignico, 1989). Ο/η μαθητής/τρια καλείται να εκφράσει την άποψή του αναφορικά με το φύλο για το οποίο θεωρεί ότι είναι καταλληλότερο το κάθε αντικείμενο, χρησιμοποιώντας μια πενταβάθμια κλίμακα Likert (1= Πολύ περισσότερο για αγόρια έως 5= Πολύ περισσότερο για κορίτσια, με τη μεσαία επιλογή να είναι ουδέτερη: «Εξίσου για αγόρια και κορίτσια»). Συγκεκριμένα, από τα 54 συνολικά αθλητικά αντικείμενα, επιλέχθηκαν για τις ανάγκες της συγκεκριμένης έρευνας τα 7 που συμπεριλαμβάνονται στη διδακτική ύλη της ΦΑ (Ενόργανη Γυμναστική, Πετοσφαίριση-Volley, Χειροσφαίριση- Handball, Καλαθοσφαίριση- Basket, Χορός, Στίβος, Ποδόσφαιρο). Ο βαθμός του συντελεστή αξιοπιστίας test-retest του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου είναι .77 (Ignico, 1989). Για τις ανάγκες των αναλύσεων έγινε ανακωδικοποίηση των τιμών ώστε αυτές να εκφράζουν πόσο φυλοτυπικά αντιλαμβάνονται οι μαθητές/τριες κάθε άθλημα (1= Εξίσου και για τα δύο φύλα, 2= Λίγο περισσότερο για ένα φύλο, 3= Πολύ περισσότερο για ένα φύλο).

Καθώς τα παραπάνω ερωτηματολόγια δεν είχαν χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν στην Ελλάδα, η μετάφραση τους έγινε με τη χρήση της διαδικασίας αντίστροφης μετάφρασης. Στη διαδικασία συμμετείχε καθηγητής της Αγγλικής γλώσσας και ένας επιστήμονας ειδικός στο χώρο της Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας με επιδεξιότητα στη χρήση της Αγγλικής γλώσσας. Αρχικά, οι κλίμακες μεταφράστηκαν στα Ελληνικά από τις ερευνήτριες και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν οι δυο ανεξάρτητες μεταφράσεις των ερωτηματολογίων στα Αγγλικά. Ακολούθως, τα αρχικά ερωτηματολόγια αντιπαραβλήθηκαν με τις μεταφράσεις με σκοπό να διαπιστωθούν τυχόν διαφοροποιήσεις στο νόημα και τη διατύπωση των δηλώσεων. Στις ελάχιστες περιπτώσεις διαφοροποιήσεων, οι εμπλεκόμενοι κατέληξαν σε κοινή διατύπωση κατόπιν συναίνεσης.

Στατιστική Ανάλυση

Αρχικά υπολογίστηκε το εύρος, ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση και οι δείκτες αξιοπιστίας Cronbach's α για κάθε κλίμακα. Για να διερευνηθεί εάν υπάρχουν διαφορές στους μέσους όρους ως προς το φύλο στον έμφυλο διαχωρισμό των διδακτικών αντικειμένων της ΦΑ, διενεργήθηκε έλεγχος t-test για ανεξάρτητα δείγματα και Mann-Whitney U στις περιπτώσεις που ο έλεγχος της ισότητας διακυμάνσεων με τη χρήση του κριτηρίου του Levene καταδείκνυε στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των ομάδων ($p \leq .05$). Για την εξέταση των προβλεπτικών μεταβλητών του εκφοβισμού και της θυματοποίησης στο μάθημα της ΦΑ, χρησιμοποιήθηκε ανάλυση γραμμικής παλινδρόμησης. Στην ανάλυση με εξαρτημένη μεταβλητή τον εκφοβισμό στην ΦΑ, ως ανεξάρτητες μεταβλητές ορίστηκαν το φύλο, ο σχολικός εκφοβισμός και η θυματοποίηση, η θυματοποίηση στη ΦΑ και η έμφυλη διάκριση στα διδακτικά αντικείμενα της ΦΑ. Αντίστοιχα, όταν ορίστηκε ως εξαρτημένη μεταβλητή η θυματοποίηση στη ΦΑ, ως ανεξάρτητες μεταβλητές επιλέχθηκαν το φύλο, ο σχολικός εκφοβισμός και η σχολική θυματοποίηση, ο εκφοβισμός στη ΦΑ και η έμφυλη διάκριση στα διδακτικά αντικείμενα της ΦΑ. Το φύλο επιλέχθηκε ως εξαρτημένη μεταβλητή εξαιτίας των διαφορών που παρατηρούνται μεταξύ αγοριών στη συμμετοχή στα περιστατικά εκφοβισμού θυματοποίησης (Rigby, 2008), η συμμετοχή στις άλλες συμπεριφορές εκφοβισμού/θυματοποίησης λόγω της κυκλικότητας των φαινομένων (π.χ., Antoniadou & Kokkinos, 2015; Hinduja & Patchin, 2009) και η έμφυλη διάκριση στα διδακτικά αντικείμενα της ΦΑ λόγω της σύνδεσης της με τα περιστατικά εκφοβισμού/θυματοποίησης (Hurley & Mandingo, 2010; Scraton, Caudwell, & Holland, et al., 2005; Volk & Lagzdins, 2009).

Αποτελέσματα

Περιγραφική Στατιστική

Το εύρος, ο μέσος όρος, η τυπική απόκλιση και οι δείκτες αξιοπιστίας Cronbach's α για κάθε κλίμακα παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Παρατηρείται ότι οι ΜΟ στο σχολικό εκφοβισμό και τη θυματοποίηση ήταν υψηλότεροι από τους αντίστοιχους στη ΦΑ. Επιπλέον, μεταξύ των τύπων εκφοβισμού στη ΦΑ, υψηλότερο ΜΟ είχε ο λεκτικός και ο κοινωνικός, ενώ όσον αφορά τη θυματοποίηση στη ΦΑ, υψηλότεροι ΜΟ παρατηρήθηκαν στην κοινωνική και λεκτική θυματοποίηση.

Πίνακας 1. Μέσοι Όροι, Εύρος και Τυπικές Αποκλίσεις Μεταβλητών

Μεταβλητή	Εύρος	ΜΟ	ΤΑ	Cronbach α
Έμφυλος διαχωρισμός (7 ερωτήσεις)	1-3	1.71	.32	-
Σχολικός Εκφοβισμός (1 ερώτηση)	1-5	1.24	.65	-
Σχολική Θυματοποίηση (1 ερώτηση)	1-5	1.47	1	-
Εκφοβισμός ΦΑ (1 ερώτηση)	1-5	1.13	.48	-
Θυματοποίηση ΦΑ (1 ερώτηση)	1-5	1.38	.86	-
Εκφοβισμός ΦΑ (15 ερωτήσεις)	1-5	1.11	.21	.82
Σωματικός	1-5	1.11	.24	-
Λεκτικός	1-5	1.16	.41	-
Κοινωνικός	1-5	1.16	.29	-
Διαδικτυακός	1-5	1	.02	-
Θυματοποίηση ΦΑ (15 ερωτήσεις)	1-5	1.23	.27	.67
Σωματική	1-5	1.19	.33	-
Λεκτική	1-5	1.29	.49	-
Κοινωνική	1-5	1.37	.57	-
Διαδικτυακή	1-5	1.05	.14	-

Διαφορές Φύλου

Εντοπίστηκαν διαφορές στη συνολική βαθμολογία όσον αφορά τις φυλοτυπικές απόψεις για κάθε άθλημα [$t(118) = 2.24, p < .05$], με τα αγόρια να έχουν υψηλότερη βαθμολογία ($ΜΟ = 1.77, ΤΑ = .31$) από τα κορίτσια ($ΜΟ = 1.64, ΤΑ = .32$). Όταν εξετάστηκαν οι διαφορές στις βαθμολογίες των επιμέρους διδακτικών αντικειμένων, εντοπίστηκε ότι τα κορίτσια θεωρούσαν πιο φυλοτυπικό άθλημα την ενόργανη γυμναστική [$t(118) = -2.71, p < .01$] ($ΜΟ = 2.23, ΤΑ = .72$) συγκριτικά με τα αγόρια ($ΜΟ = 1.88, ΤΑ = .69$), ενώ αντίθετα τα αγόρια είχαν υψηλότερη βαθμολογία στον χορό [$t(118) = 2.53, p < .05$] ($ΜΟ = 2, ΤΑ = .76$) και στο ποδόσφαιρο [$t(118) = 2.19, p < .05$] ($ΜΟ = 2.5, ΤΑ = .65$) από τα κορίτσια (χορός: $ΜΟ = 1.65, ΤΑ = .76$, ποδόσφαιρο: $ΜΟ = 2.22, ΤΑ = .76$). Από τα αποτελέσματα του Mann – Whitney test για ανεξάρτητα δείγματα, προέκυψε ότι υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές [$U = 1.44, p < .05$], με τα αγόρια να έχουν υψηλότερη βαθμολογία ($ΜΚ = 66.54$) από τα κορίτσια ($ΜΚ = 54.46$).

Όσον αφορά τις διαφορές φύλου στον εκφοβισμό, δεν εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στον σχολικό εκφοβισμό και τη θυματοποίηση, ούτε στον εκφοβισμό και τη θυματοποίηση που αφορά συγκεκριμένα τη φυσική αγωγή. Όταν εξετάστηκαν οι διαφορές φύλου στις επιμέρους μορφές εκφοβισμού και θυματοποίησης στη φυσική αγωγή, αναδείχθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στον λεκτικό [$U = 1.41, p < .05$] και στον σωματικό εκφοβισμό [$U = 1.50, p < .05$], με τα αγόρια να έχουν υψηλότερη βαθμολογία (λεκτικός: $ΜΚ = 66.96$, σωματικός $ΜΚ = 65.45$) από τα κορίτσια (λεκτικός: $ΜΚ = 54.04$, σωματικός $ΜΚ = 55.55$).

Πρόβλεψη Εκφοβισμού και Θυματοποίησης στη ΦΑ

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης γραμμικής παλινδρόμησης, ο εκφοβισμός στη ΦΑ προβλεπόταν αρνητικά από τη σχολική θυματοποίηση ($\beta = -.11, p < .05$), και θετικά από τη θυματοποίηση στη ΦΑ ($\beta = .14, p < .05$) και τον σχολικό εκφοβισμό ($\beta = .39, p < .001$) ($R^2 = .31, F(5,114) = 11.70, p < .001$). Αντίστοιχα, η θυματοποίηση στη ΦΑ προβλεπόταν από τη σχολική θυματοποίηση ($\beta = .55, p < .001$) και τον εκφοβισμό στη ΦΑ ($\beta = .39, p < .05$) ($R^2 = .42, F(5,114) = 18.03, p < .001$). Η έμφυλη διάκριση στα διδακτικά αντικείμενα της ΦΑ δεν αποτέλεσε σε καμία περίπτωση στατιστικά σημαντικό προβλεπτικό παράγοντα.

Συζήτηση

Εκφοβισμός και Θυματοποίηση στη ΦΑ

Όσον αφορά το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι ο σχολικός εκφοβισμός είναι υπαρκτό φαινόμενο, το οποίο φαίνεται ότι δεν είναι διαδεδομένο. Αντίστοιχα είναι τα ευρήματα της έρευνας των Καρκανάκη και Καφετζή (2009) και της Λιάκου (2009), οι οποίες αναφέρονται σε μικρό ποσοστό σχολικού εκφοβισμού στα ελληνικά σχολεία.

Αναφορικά με τον εκφοβισμό και τη θυματοποίηση στο μάθημα της ΦΑ, τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι παρατηρούνται σχετικές συμπεριφορές στο μάθημα της ΦΑ, αλλά τα περιστατικά δεν είναι εξίσου συχνά με αυτά που λαμβάνουν χώρα γενικότερα στο χώρο του σχολείου. Τα παραπάνω ευρήματα βρίσκονται σε συμφωνία με τα αποτελέσματα των ερευνών των Evans et al. (2016) και Tilindienė, Rastauskienė, Žalys, και Valantinienė (2008), αλλά σε αντίθεση με ευρήματα της έρευνας του Γερακού (2018), σύμφωνα με την οποία οι εκπαιδευτικοί ΦΑ αξιολογούν τα περιστατικά εκφοβισμού στο μάθημα της ΦΑ ως συχνότερα από αυτά του σχολικού εκφοβισμού. Όσον αφορά τους επιμέρους τύπους εκφοβισμού/θυματοποίησης, συχνότερα φάνηκαν να εμφανίζονται συμπεριφορές που αξιοποιούν τη λεκτική και κοινωνική επιθετικότητα. Τα παραπάνω ευρήματα βρίσκονται εν μέρει σε συμφωνία με τις έρευνες των Hurley και Mandingo (2010) και Λιάκου (2009), οι οποίες αναφέρουν ως κυρίαρχο τύπο τον λεκτικό εκφοβισμό. Η έρευνα του Γερακού (2018) επίσης εντόπισε ως συχνότερο τον λεκτικό εκφοβισμό στο μάθημα της ΦΑ.

4.2 Διαφορές Φύλου

Από τα αποτελέσματα των αναλύσεων διαφαίνεται ότι τα αγόρια έχουν υψηλότερη βαθμολογία από τα κορίτσια όσον αφορά τις φυλοτυπικές απόψεις τους για κάθε άθλημα. Όταν εξετάστηκαν οι διαφορές στις βαθμολογίες των επιμέρους διδακτικών αντικειμένων, εντοπίστηκε ότι τα κορίτσια θεωρούσαν πιο φυλοτυπικό άθλημα την ενόργανη γυμναστική, ενώ αντίστοιχα τα αγόρια είχαν υψηλότερη βαθμολογία στον χορό, στο ποδόσφαιρο και στην καλαθοσφαίριση. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν προηγούμενες έρευνες (Clark & Paechter, 2007; Hallet, 2014), σύμφωνα με τις οποίες ορισμένα αθλήματα εξακολουθούν να επηρεάζονται από τα παραδοσιακά έμφυλα στερεότυπα και να κατηγοριοποιούνται ως καταλληλότερα για συγκεκριμένο φύλο (Κοϊνυλά, 2001). Παρόμοια είναι και τα αποτελέσματα της έρευνας της Μαλλιωτάκη (2020), η οποία συμπεραίνει ότι εξακολουθούν να υπάρχουν στην Ελλάδα κοινωνικά στερεότυπα που αναφορικά με το φύλο και τον αθλητισμό, καθώς κάποια σπορ όπως το ποδόσφαιρο χαρακτηρίζονται ως «ανδρικά». Η ερευνήτρια σχολιάζει ότι επαγγελματικά το γυναικείο ποδόσφαιρο είναι σχετικά πρόσφατο άθλημα στην Ελλάδα και είναι απαραίτητο να γίνουν επιπλέον βήματα σε θέματα αλλαγής νοοτροπίας.

Όσον αφορά τον εκφοβισμό και τη θυματοποίηση δεν παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις ως προς το φύλο όταν εξετάστηκε η συνολική βαθμολογία των μαθητών/τριών. Εντούτοις, όταν εξετάστηκαν οι επιμέρους μορφές εκφοβισμού και θυματοποίησης στη φυσική αγωγή, αναδείχθηκαν στατιστικά

σημαντικές διαφοροποιήσεις στον λεκτικό και στον σωματικό εκφοβισμό, με τα αγόρια να έχουν υψηλότερη βαθμολογία. Τα συγκεκριμένα ευρήματα είναι σύμφωνα με προηγούμενη έρευνα, στην οποία καταδεικνύεται η υπεροχή των αγοριών συγκεκριμένα σε άμεσες και φανερές μορφές εκφοβισμού (Rigby, 2008).

4.3 Πρόβλεψη Εκφοβισμού και Θυματοποίησης στη ΦΑ

Τα αποτελέσματα της γραμμικής παλινδρόμησης κατέδειξαν ότι βασικός προβλεπτικός παράγοντας του εκφοβισμού και της θυματοποίησης στη ΦΑ είναι η αντίστοιχη συμπεριφορά στο σχολικό πλαίσιο. Τα συγκεκριμένα ευρήματα καταδεικνύουν ότι οι δυναμικές που έχουν αναπτυχθεί μεταξύ των μαθητών/τριών στο σχολικό πλαίσιο τους επηρεάζουν και στο μάθημα της φυσικής αγωγής. Συνολικά, η σχετική έρευνα στο χώρο του εκφοβισμού καταδεικνύει μια κυκλικότητα μεταξύ των φαινομένων εκφοβισμού και θυματοποίησης που πραγματοποιούνται σε διαφορετικά πλαίσια (π.χ., σχολικός εκφοβισμός / θυματοποίηση, κυβερνο-εκφοβισμός / θυματοποίηση, εκφοβισμός / θυματοποίηση στη ΦΑ) (Antoniadou & Kokkinos, 2015; Hinduja & Patchin, 2009). Με σκοπό να μη διαιώνίζεται το φαινόμενο, είναι σημαντικό οι μαθητές/τριες που δέχονται ή εκδηλώνουν εκφοβισμό σε ένα πλαίσιο, να εντοπίζονται εγκαίρως και να δέχονται βοήθεια ώστε να αναπτύξουν λειτουργικές και κοινωνικά αποδεκτές στρατηγικές αντιμετώπισης των κοινωνικών καταστάσεων (Kokkinos, Antoniadou, Dalara, Koufoglazou, & Papatziki 2013). Αν και η προστασία των θυμάτων από τη διαιώνιση των περιστατικών και την βίωση κοινωνικών / συναισθηματικών / ακαδημαϊκών επιπτώσεων αποτελεί προτεραιότητα, είναι σημαντικό να μην παραβλέπετε η ανάγκη παροχής υποστήριξης και στους θύτες εκφοβισμού, οι οποίοι είναι πιθανό να έχουν υπάρξει στο παρελθόν θύματα εκφοβισμού, να αδυνατούν να ανταποκριθούν στις κοινωνικές τους ανάγκες με αποδεκτούς τρόπους και να βιώνουν μακροπρόθεσμες συνέπειες από την εκφοβιστική τους συμπεριφορά (Smith & Sharp, 2002).

Επιπλέον, η θυματοποίηση στη ΦΑ προβλεπόταν από τον εκφοβισμό στη ΦΑ και αντίστοιχα ο εκφοβισμός στη ΦΑ προβλεπόταν (σε μικρότερο βαθμό) από τη θυματοποίηση στη ΦΑ. Το παραπάνω εύρημα επιβεβαιώνει προηγούμενες έρευνες που καταδεικνύουν κυκλικότητα των φαινομένων εκφοβισμού-θυματοποίησης και ενδέχεται να είναι ενδεικτικό της δημιουργίας επιθετικής κουλτούρας μεταξύ ομολόγων, ή και επιθέσεων εναντίον των αρχικών θυτών, οι οποίοι αδυνατούν να χειριστούν αποτελεσματικά τα προβλήματα που προκαλεί η συμπεριφορά τους (Schwartz, Proctor, & Chien, 2001). Συνεπώς, οι εκπαιδευτικοί ΦΑ θα πρέπει να μεριμνούν ώστε κατά τη διάρκεια του μαθήματος να μην λαμβάνουν χώρα επιθετικά περιστατικά τα οποία θα μπορούσαν να τροφοδοτήσουν αργότερα νέες συμπεριφορές εκφοβισμού. Οι στάσεις του εκπαιδευτικού ΦΑ απέναντι στον εκφοβισμό είναι ιδιαίτερα σημαντικές όσον αφορά την τυχόν διαιώνιση του φαινομένου και γενικότερα όσον αφορά την πρόληψη και την αντιμετώπιση του (Γερακός, 2018). Ως εκ τούτου, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας θα μπορούσαν να αποτελέσουν έναυσμα για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ΦΑ σε θέματα εκφοβισμού και θυματοποίησης, στα πλαίσια μίας οικοσυστημικής προσέγγισης, για την αναγνώριση, πρόληψη και τον περιορισμό των περιστατικών στο μάθημα.

Αντίθετα, οι φυλοτυπικές απόψεις των μαθητών/τριών αναφορικά με τα διδακτικά αντικείμενα της ΦΑ δεν αποτέλεσαν προβλεπτικό παράγοντα των συμπεριφορών εκφοβισμού και θυματοποίησης. Συνεπώς, είναι πιθανό άλλοι παράγοντες, οι οποίοι δεν εξετάστηκαν, να προβλέπουν τις συμπεριφορές εκφοβισμού/θυματοποίησης για το συγκεκριμένο δείγμα. Αν και το τελευταίο εύρημα είναι ενθαρρυντικό όσον αφορά τις δυνητικές επιπτώσεις των φυλοτυπικών στάσεων για τα

αθλήματα, εντούτοις θα πρέπει να επιβεβαιωθεί σε επόμενες έρευνες που θα πραγματοποιηθούν σε μεγαλύτερο, πιο αντιπροσωπευτικό και γεωγραφικά διευρυμένο δείγμα.

Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ΦΑ και την αναδιαμόρφωση του αναλυτικού προγράμματος για το Δημοτικό, ώστε να καταρριφθούν οι στερεοτυπικές αντιλήψεις για τα αθλήματα και να εντάσσονται όλοι/όλες οι μαθητές/τριες σε αυτά, ανεξαρτήτως φύλου. Σε πρόσφατη έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, το σύνολο σχεδόν των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ΦΑ δήλωσε ότι τα περιστατικά εκφοβισμού στο μάθημα της φυσικής αγωγής θα μειωνόντουσαν με την προσαρμογή του μαθήματος στο επίπεδο των μαθητών/τριών, τη θέση συγκεκριμένων κανόνων, τη σταθερή συμπεριφορά του εκπαιδευτικού ΦΑ και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πάνω σε σχετικά θέματα (Γερακός, 2018).

Η ΦΑ αποτελεί μία εξαιρετική ευκαιρία για την γνωριμία του/της μαθητή/τριας με τον αθλητισμό και τα αθλήματα που διδάσκονται (Hallett, 2014). Συμβάλει στην ανάπτυξη της σωματικής δραστηριότητας, διδάσκει στους/στις μαθητές/τριες δεξιότητες που είναι απαραίτητες για έναν ευχάριστο και ενεργό τρόπο ζωής, ενώ η απόλαυση του μαθήματος έχει συνδεθεί με την απόλαυση των σωματικών δραστηριοτήτων εκτός του σχολικού πλαισίου (Γερακός, 2018). Συνεπώς, είναι σημαντική η δημιουργία ενός θετικού κλίματος που θα συμβάλει στη συμμετοχή του/της μαθητή/τριας στο μάθημα. Εντούτοις, οι συμπεριφορές εκφοβισμού στο μάθημα της ΦΑ κάνουν τους/τις μαθητές/τριες να απέχουν ή/και να δυσφορούν, ενώ ταυτόχρονα η διάκριση των αθλημάτων και ο χαρακτηρισμός τους ως «ανδρικά» και «γυναικεία» προκαλεί ανισότητες στο μάθημα της ΦΑ (Stirling & Schluz, 2011), περιορίζει τις ευκαιρίες μάθησης, και επηρεάζει το μέλλον της ΦΑ (Hallett, 2014). Τα παραπάνω συμβάλλουν στο να αποφοιτούν οι μαθητές/τριες από το Δημοτικό με ελλειμματικές γνώσεις σχετικά με αθλήματα τα οποία χαρακτηρίζονται αντίθετα προς το φύλο τους, διότι η ενασχόληση με αυτά κατά την διάρκεια του μαθήματος της ΦΑ ήταν περιορισμένη (Hallett, 2014). Ακολούθως, είναι πιθανό να επηρεαστούν οι αποφάσεις των παιδιών σε σχέση με τις επιλογές τους για την ενασχόλησή τους με τον αθλητισμό (Hallett, 2014). Παρόμοια είναι η άποψη των Maydon, Celik, & Bayraktar (2023), οι οποίοι αναφέρουν ότι ο εκφοβισμός στον αθλητισμό εξακολουθεί να αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα που επηρεάζει αρνητικά την επιθυμία των αθλητών να συμμετάσχουν και την συνολική ψυχική υγεία τους. Όπως σχολιάζει η Μαλλιωτάκη (2020), σημαντικό ρόλο στις απόψεις των μαθητών/τριών για τον αθλητισμό και στη διαδικασία επιλογής, εκμάθησης αθλητικών ρόλων και επίτευξης αθλητικών στόχων διαδραματίζει το σχολείο. Αν και παρατηρείται τα τελευταία χρόνια αλλαγή στη νοοτροπία, σε σχέση με παλαιότερες στερεοτυπικές αντιλήψεις, αναγνωρίζεται ότι κυριαρχούν ακόμα έμφυλες αντιλήψεις και ανισότητες οι οποίες λειτουργούν ως ανασταλτικοί παράγοντες στην επιλογή συγκεκριμένων αθλημάτων από τους μαθητές/τριες (Μαλλιωτάκη, 2020).

Η συγκεκριμένη έρευνα διέπεται από περιορισμούς, καθώς το δείγμα ήταν μικρό, ευκαιριακό και περιορισμένο ηλικιακά και γεωγραφικά. Η συλλογή των δεδομένων με ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς ενδέχεται να συνέβαλε σε επίδοση κοινωνικά επιθυμητών απαντήσεων, παρόλο που ήταν ανώνυμο. Τέλος, σημαντικό περιορισμό αποτελεί η συγχρονική φύση της έρευνας, η οποία δεν επιτρέπει την ανάδειξη σχέσεων αιτιότητας. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να διερευνήσουν το ίδιο θέμα με τη συμπερίληψη επιπλέον μεταβλητών, σε μεγαλύτερο και διευρυμένο δείγμα, με χρήση απλής τυχαίας δειγματοληψίας και ταυτόχρονη εξέταση των απόψεων των εκπαιδευτικών ΦΑ.

Βιβλιογραφία

- Antoniadou, N., & Kokkinos, C. M. (2013). A review of research on cyber-bullying in Greece. *International Journal of Adolescence and Youth*, 20(2), 185-201.
- Antoniadou, N., & Kokkinos, C. M. (2015). Cyber and school bullying: Same or different phenomena? *Aggression and Violent Behavior*, 25, 363-372.
- Bright, R. M. (2005). It's just a Grade 8 girl thing: aggression in teenage girls. *Gender and Education*, 17(1), 93-101.
- Γερακός, Π. (2018). *Σχολικός εκφοβισμός/θυματοποίηση και φυσική αγωγή: οι απόψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στο Ελληνικό Δημόσιο Σχολείο, για τον εκφοβισμό/θυματοποίηση στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής* (Μεταπτυχιακή Εργασία, Α.Ε.Ι. Πειραιά Τ.Τ.). <http://okeanis.lib.puas.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/4325/dem-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Γερογιάννης, Κ. (2006). *Κοινωνικά και πολιτικά στερεότυπα που προβάλλονται μέσα από τα διδακτικά εγχειρίδια κοινωνικής και πολιτικής αγωγής της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης την περίοδο 1976 έως σήμερα* (Μεταπτυχιακή Εργασία, Πάντειο). <http://pandemos.panteion.gr/index.php?op=record&pid=iid:6323&lang=el>
- Clark, S., & Paechter, C. (2007). Why can't girls play football? Gender dynamics and the playground. *Sport, Education and Society*, 12(3), 261-276.
- Connell, R. (2008). Masculinity construction and sports in boys' education: A framework for thinking about the issue. *Sport, Education and Society*, 13(2), 131-145.
- Γρηγορίου, Σ. (2010). *Στάσεις φοιτητών και φοιτητριών στο κοινωνικό φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης* (Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας). <https://ir.lib.uth.gr/xmlui/handle/11615/44238;jsessionid=32B00C626AA0CA58FF51122F7B857414>
- Crocker, P. R., Eklund, R. C., & Kowalski, K. C. (2000). Children's physical activity and physical self-perceptions. *Journal of Sports Sciences*, 18(6), 383-394.
- Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Β. (2003). Ταυτότητες φύλου στην εφηβεία. Στο Β. Δεληγιάννη-Κουϊμτζή, Ζ. Ζιώγου-Καραστεργίου & Λ. Φρόση (Επιμ.), *Φύλο και Εκπαιδευτική Πραγματικότητα στην Ελλάδα: Προωθώντας παρεμβάσεις για την ισότητα των φύλων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα* (σ.138-146). Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.
- Elliott, S., Bevan, N., & Litchfield, C. (2019). Parents, girls' and Australian football: a constructivist grounded theory for attracting and retaining participation. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 1–22.
- Evans, B., Adler, A., MacDonald, D., & Cote, J. (2016). Bullying victimization and perpetration among adolescent sport teammates. *Pediatric Exercise Science*, 28(2), 296-303.
- Fries-Britt, S. L., & Turner, B. (2001). Facing stereotypes: A case study of Black students on a White campus. *Journal of College Student Development*, 42(5), 420-429.
- Hallett, K. (2014). *The impact of activity choice and stereotyping within secondary schools on girls' perceptions of football participation* (Doctoral dissertation, Cardiff Metropolitan University, UK).
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2009). *Bullying beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying*. Sage Publications.
- Hurley, V., & Mandingo, J. (2010). Bullying in Physical Education: Its Prevalence and Impact on the Intention to Continue Secondary School Physical Education. *PHENex journal*, 2(3), 1-19.

- Ignico, A. A. (1989). Development and verification of a gender-role stereotyping index for physical activities. *Perceptual and Motor Skills*, 68(3_suppl), 1067-1075.
- Jachyra, P. (2016). Boys, bodies, and bullying in health and physical education class: implications for participation and well-being. *Asia-Pacific Journal of Health, Sport and Physical Education*, 7(2), 121-138.
- Καρκανάκη, Μ., & Καφετζή, Π. (2009). *Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού-bullying σε δημοτικά σχολεία του δήμου Ηρακλείου* (Διπλωματική εργασία, ΤΕΙ Κρήτης). <http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/seyp/ker/2009/KarkanakiMelpo,KaffetziPolyxeni/document-1279269634-544117-20435.tkl>
- Koivula, N. (1995). Ratings of gender appropriateness of sports participation: Effects of gender-based schematic processing. *Sex Roles*, 33(7-8), 543-557.
- Koivula, N. (2001). Perceived characteristics of sports categorized as gender-neutral, feminine and masculine. *Journal of Sport Behavior*, 24(4), 377.
- Kokkinos, C. M., Antoniadou, N., Dalara, E., Koufogazou, A., & Papatziki, A. (2013). Cyberbullying, personality and coping among pre-adolescents. *International Journal of Cyber Behavior, Psychology and Learning*, 3, 55-69.
- Κοσκερίδου, Μ. (2010). *Εκπαίδευση φοιτητών και αποφοίτων φυσικής αγωγής σε θέματα φύλου και ισότητας* (Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας). <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/45003/10031.pdf?sequence=1>
- Λιάκου, Ε. (2009). Αυτοαντίληψη, στόχοι επίτευξης, εκφοβισμός και συστηματική θυματοποίηση (bullying) στη φυσική αγωγή. *Δωδώνη, Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Φ.Π.Ψ., (ανάτυπο) Ιωάννινα 2001*. Ανακτήθηκε από: http://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1490/29/1490_04.pdf
- Maydon, D. H., Celik, D., & Bayraktar, F. (2023). Predictors of Bullying Perpetration and Bullying Victimization Among Semi-Professional Team Sport Players in North Cyprus. *Journal of interpersonal violence*, 38(3-4), 3113–3138. <https://doi.org/10.1177/08862605221104535>
- Μαλλιωτάκη, Θ. (2020). *Η ανάδυση και εξέλιξη της γυναικείας ομάδας ποδοσφαίρου του Εργοτέλη στο Ηράκλειο: μία 'παράσταση' με διαφορετικούς ρόλους* (Μεταπτυχιακή Εργασία, ΕΑΠ). <https://apothesis.eap.gr/archive/item/6256?lang=en>
- Μαραγκουδάκη, Ε. (2001). *Η σύνθεση του διδακτικού προσωπικού και ο καταμερισμός εργασίας με βάση τον παράγοντα φύλο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση κατά το χρονικό διάστημα 1974-97*. https://repository.edulll.gr/edulll/bitstream/10795/1490/29/1490_04.pdf
- Mirsafian, H., Dóczy, T., & Mohamadinejad, A. (2014). Attitude of Iranian female university students to sport and exercise. *Iranian Studies*, 47(6), 951-966.
- Olweus, D. (1993). Victimization by peers: Antecedents and long-term outcomes. In K. H. Rubin & J. B. Asendorpf (Eds.), *Social withdrawal, inhibition, and shyness in childhood* (pp. 315–341). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Πετρογιάννης, Κ. (2003). *Η μελέτη της ανθρώπινης ανάπτυξης: Οικοσυστημική προσέγγιση*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Pielichaty, H. (2014). It's like equality now; it's not as if it's the old days': an investigation into gender identity development and football participation of adolescent girls. *Soccer & Society*, 16(4), 493–507.

- Portman, P. A. (2003). Are physical education classes encouraging students to be physically active?: Experiences of ninth graders in their last semester of required physical education. *Physical Educator*, 60(3), 150-161.
- Postow, B. C. (1980). Women and masculine sports. *Journal of the Philosophy of Sport*, 7(1), 51-58.
- Ridgeway, C. L. (2011). *Framed by gender: How gender inequality persists in the modern world*. Oxford University Press.
- Rigby, K. (2008). *Children and bullying: How parents and educators can reduce bullying at school*. Blackwell Publishing.
- Scraton, S., Caudwell, J., & Holland, S. (2005). ‘Bend it like Patel’ Centring ‘Race’, Ethnicity and gender in feminist analysis of women’s football in England. *International Review for the Sociology of Sport*, 40(1), 71-88.
- Stirling, L., & Schulz, J. (2011). Women's football: Still in the hands of men. *Choregia*, 7(2), 53-79.
- Schwartz, D., Proctor, L. J., & Chien, D. H. (2001). The aggressive victim of bullying: Emotional and behavioural dysregulation as a pathway to victimization by peers. In J. Juvonen, & S. Graham, (Eds.). *Peer Harassment in School: The Plight of the Vulnerable and Victimized* (pp. 147-174). New York: Guilford Press.
- Σοχωράκη, Σ. (2013). *Αντιλήψεις μαθητών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για τα δύο φύλα* (Μεταπτυχιακή Εργασία, ΕΑΠ). <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/25476?locale=en>
- Smith, P. K., & Sharp, S. (2002). *School bullying*. Routledge.
- Tilindienė, I., Rastauskienė, G., Žalys, L., & Valantinienė, I. (2008). The Influence of Gender and Sports on the Expression of Bullying Experienced by Teenagers Between 12-15 Years Old and their Bullying Peers. *Socialiniai Tyrimai*, 3(13), 179-185.
- Τσιάντης, Ι. (2011). *Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Volk, A. A., & Lagzdins, L. (2009). Bullying and victimization among adolescent girl athletes. *Athletic Insight*, 11(1), 12-25.
- Wiley, C. G., Shaw, S. M., & Havitz, M. E. (2000). Men's and women's involvement in sports: An examination of the gendered aspects of leisure involvement. *Leisure Sciences*, 22(1), 19-31.
- Χρόνη, Ά. (2006). Ισότητα και ισοτιμία στον αθλητισμό: εκπαίδευση προπονητών και καθηγητών φυσικής αγωγής σε θέματα φύλου. *Inquiries in Sport & Physical Education*, 9(1), 1-13.

Gender segregation, school bullying and victimization in the Physical Education class in 5th and 6th grade.

Neochoritou, K., Antoniadou, N.*

Hellenic Open University

ABSTRACT

Physical Education (PE) is critical to a student's understanding and enjoyment of sports. The segregation and categorization of sports based on masculinity characteristics may contribute to bullying phenomena, but research in this area is limited. The purpose of this study was to investigate the relationship between gender segregation in sports and bullying/victimization in PE. In total, 120 students from the 5th and 6th grades of Primary School participated in the study, completing a structured, anonymous multi-scale questionnaire. Data analysis revealed bullying/victimization incidents in both school and specifically PE, as well as gender discrimination in the taught sports. Boys scored higher in physical and verbal bullying, and gender differences in sports segregation were also evident. Finally, regression analysis revealed that bullying and victimization in PE were largely predicted by school bullying/victimization and not gender segregation. Findings of this study can help towards improving the PE curriculum, as well as the prevention and intervention of bullying/victimization.

Key words: Gender segregation; bullying; victimization; Physical Education; students; curriculum; sports.

Corresponding address:

Nafsika Antoniadou
Hellenic Open University

E-mail:

n.antoniadou@gmail.com